

**FORMATION
OF MARKET
ECONOMY
IN UKRAINE**

ISSUE 26

Part 1

Scientific journal

Published since 1995

**ФОРМУВАННЯ
РИНКОВОЇ
ЕКОНОМІКИ
В УКРАЇНІ**

ВИПУСК 26

Частина 1

Збірник наукових праць

Виходить з 1995 р.

Ivan Franko National
University of Lviv

Львівський національний
університет імені Івана Франка

2012

*Друкується за ухвалою Вченої Ради
Львівського національного університету
імені Івана Франка*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації.
Серія КВ №14600-3571Р від 29.10.2008 р.*

Науковий збірник містить статті провідних вітчизняних вчених та здобувачів наукових ступенів, що присвячені вирішенню актуальних фінансово-економічних проблем розвитку економіки України.

Scientific collection contains the articles of leading domestic scientists and bread-winners of scientific degrees, that are devoted to the decision of actual financial and economic problems of development in Ukrainian economy.

Редакційна колегія:

проф., д-р екон. наук *С. М. Панчишин* (відп. ред.);
доц., канд. екон. наук *В. Б. Буняк* (відп. секр.);
проф., д-р екон. наук *О. З. Ватаманюк*;
проф., д-р екон. наук *Л. С. Гринів*;
проф., д-р екон. наук *В. М. Вовк*;
проф., д-р екон. наук *І. М. Грабинський*;
проф., д-р екон. наук *О. М. Ковалюк*;
проф., д-р екон. наук *М. І. Крупка*;
проф., д-р екон. наук *Б.В. Кульчицький*;
проф., д-р соціол. наук *Ю. Ф. Пачковський*;
проф., д-р екон. наук *В. І. Приймак*;

проф., д-р екон. наук *Є. Й. Майовець*;
проф., канд. екон. наук *С. О. Матковський*;
проф., д-р екон. наук *І. Р. Михасюк*;
проф., д-р екон. наук *С. К. Реверчук*;
проф., д-р екон. наук *А. Г. Хоронжій*;
проф., д-р фіз.-мат. наук *В. Є. Юринець*;
проф., канд. екон. наук *В. В. Яцюра*;
проф., канд. екон. наук *П. І. Островерх*;
проф., канд. екон. наук *Я. С. Піщур*;
проф., д-р екон. наук *О. В. Стефанишин*.

Professor *S. Panchyshyn* – Editor-in-Chief,

Assistant professor *V. Buniak* – Managing Editor.

Відповідальний за випуск проф., д-р екон. наук *М. І. Крупка*

Адреса редколегії:
Львівський національний університет
імені Івана Франка.
пр. Свободи, 18, Львів-8, 79008

тел.: +380(32) 239-44-90

Editorial office address:
Ivan Franko National University of Lviv.
Svobody av., 18, Lviv-8, 79008

tel.: +380(32) 239-44-90

Текст надруковано в авторській редакції

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ, ВИДАВЦЯ І ВИГОТОВЛЮВАЧА:
Львівський національний університет
імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції. Серія ДК №3059 від 13.12.2007 р.

Формат 60x84/8.
Ум. друк. арк. 21,8.
Тираж 100 прим. Зам. 302

© Львівський національний університет імені
Івана Франка, 2012

ЗМІСТ

І. Алексєєв, А. Мазур. ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА СТАДІЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИРОБНИЦТВА.....	3
І. Барабаш. ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В НАПРЯМІ ВИРІВНЮВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ТЕРИТОРІЙ.....	9
І. Барилюк. СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКУ.....	16
Д. Баюра. РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	25
Н. Близняк. ДІАГНОСТИКА ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	30
В. Бодаковський, М. Мамчин. ОЦІНКА ДІЮЧИХ СХЕМ БЮДЖЕТУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....	36
Ю. Василюк. ДІАГНОСТИКА ПОДАТКОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	42
О. Ватаманюк. ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ПРЕДМЕТА ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ.....	49
Б. Вишивана. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ.....	58
М. Вовк. СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ ЯК СКЛАДОВА БОРГОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВИ.....	67
В. Вудвуд. ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	74
Б. Гнатківський. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРОМИСЛОВОЇ ІПОТЕКИ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	81
М. Гончар, В. Павлов. УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ТИПОЛОГІЯ, ІНСТРУМЕНТИ, КОУЧИНГ.....	88
І. Гончаренко. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	94
М. Горинь. ДО ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ КОНЦЕПЦІЇ НАЛЕЖНОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	99
О. Гринько. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ІПОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ ТА ІПОТЕЧНОГО МЕХАНІЗМУ В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	108
А. Гришук, Г. Лялюк. ЛОГІСТИЧНА БАЗА СИСТЕМИ ДИСТРИБУЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	115
О. Грін, Д. Ванькович. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ....	122
А. Грінченко. ВПЛИВ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	128
О. Данилишин. МОНЕТАРНА СТРАТЕГІЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І УКРАЇНА.....	133

Х. Данилків. СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ФІРМ.....	139
М. Дементьев, М. Петик. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	147
О. Демків. ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ ЛЬВІВЩИНИ 2011–2012 РОКІВ ТА НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ЇХ У ЗАКОНОДАВЧОМУ ПОРЯДКУ.....	156
Н. Демчишак. ЗАСТОСУВАННЯ МАТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ФІНАНСОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНВЕСТУВАННЯ.....	165
В. Дем'янишин. ВПЛИВ ГАЛУЗЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ СФЕРИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ.....	171
Н. Добощ. РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	178
О. Дубовик, О. Босак. ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	183
О. Дуфенюк, М. Заплатинський, О. Самолук. САМОФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЙОГО СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ МІНЛИВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	188
О. Жилінська. ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ ДИСФУНКЦІЙ РИНКУ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ.....	194
О. Жук, О. Максимович. АНАЛІЗ ТА ДІАГНОСТИКА СТАНУ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	205
О. Замасло. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ РОБОТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	211
Г. Захарчин, Х. Мних. МЕТОДИЧНО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ І РІВНЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ.....	217
Ю. Іванов, О. Костяна. АНТИКРИЗОВА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ.....	224
К. Ільїна. ОЦІНКА ГОЛОВНИХ ПЕРЕДУМОВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У ВІДКРИТІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	238
Є. Іонін, А. Беспалова. ОЦІНКА МАЙНОВОГО СТАНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	245
С. Качула. КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	252
М. Кізло. КЛАСИФІКАЦІЯ СИСТЕМ КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	257
В. Кміть, О. Оксенюк. ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	266
В. Кміть, М. Федішин. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СПРОЦЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	275
В. Коваленко. ВІД МЕРКАНТИЛІЗМУ ДО ФІЗІОКРАТІЇ У ФІНАНСАХ: УРОКИ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ УКРАЇНИ.....	286

О. Коваленко. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОГО РУХУ КАПІТАЛУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ.....	292
О. Ковалюк. АДАПТАЦІЯ КЛАСИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДО СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	300
О. Колодізев, С. Киркач. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ.....	306
Н. Коркуна, Г. Цегелик. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СУКУПНОЇ ПОДАТКОВОЇ СТАВКИ І ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ. МОДИФІКОВАНА КРИВА ЛАФФЕРА.....	315
В. Кричківський. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ.....	319
І. Крупка, Х. Павлик. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ ТОВАРНОМУ ТА ФІНАНСОВОМУ РИНКАХ.....	327
М. Крупка, В. Дорош. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНО-БЮДЖЕТНОГО ФЕДЕРАЛІЗМУ.....	341
М. Крупка, З. Конопельський. УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ – ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В СКЛАДІ ПОЛЬЩІ 1921–1939 РР.....	352
М. Крупка, Н. Струк. ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ ДІЛОВОГО ПАРТНЕРСТВА ПІДПРИЄМСТВ.....	359
Ю. Кудляк, С. Харахонько. ФІНАНСОВІ СТРАТЕГІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	365

УДК 336.13

ВПЛИВ ГАЛУЗЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ СФЕРИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ

В. Дем'янишин

Тернопільський національний економічний університет

Розглянуто роль установ сфери соціально-культурних послуг у суспільстві. Охарактеризовано напрями впливу галузевих особливостей на організацію фінансових ресурсів бюджетних установ цієї сфери. Сформульовано проблеми та окремі напрями використання даних особливостей в управлінні фінансовими ресурсами.

Ключові слова: бюджет держави, бюджетні установи, сфера соціально-культурних послуг, фінансові ресурси, фінансування.

Сфера соціально-культурних послуг забезпечує задоволення найважливіших життєвих потреб населення і залежить від рівня економічного розвитку суспільства. У ній використовуються значні матеріальні, трудові і фінансові ресурси, вона включає сукупність таких галузей, як освіта, охорона здоров'я, культура. Функціональні особливості цієї сфери полягають у тому, що діяльність її працівників спрямована безпосередньо на людину і суспільство в цілому.

Якість надання послуг установами соціально-культурної сфери залежить від раціональної організації фінансових ресурсів. Така організація передбачає дотримання певних принципів, законів і закономірностей розвитку суспільства, пошук джерел формування фінансових ресурсів та оптимізацію їхньої структури, раціональний розподіл та ефективне використання ресурсів з урахуванням специфічних особливостей сфери соціально-культурних послуг та функціонального призначення установ відповідних галузей.

Окремі аспекти організації та управління фінансовими ресурсами установ сфери соціально-культурних послуг розглядаються в економічній літературі такими вченими, як О. Василик [1; 2], В. Загорський [3], О. Кириленко [4], А. Мельник [5], К. Павлюк [1; 6], В. Федосов [7], С. Юрій [8], та інші. У періодичних наукових виданнях опубліковано ряд статей, присвячених формуванню та використанню фінансових ресурсів окремих галузей даної сфери, більшість яких стосується установ охорони здоров'я та освіти. Однак питання впливу галузевих особливостей на організацію фінансових ресурсів установ сфери соціально-культурних послуг досліджені недостатньо, що негативно відображається на ефективності управління цими ресурсами в окремих галузях, котрі надають послуги соціально-культурного характеру.

Недостатня увага, яка приділяється вітчизняною наукою і практикою цим аспектам, спричинилась до виникнення та поглиблення проблем пошуку додаткових джерел формування фінансових ресурсів, їхньої диверсифікації, раціонального, ефективного використання цих ресурсів та підвищення якості послуг на рівні європейських і світових стандартів. Сьогодні освіта, культура, охорона здоров'я охоплені перманентною кризою, пов'язаною перш за все з відсутністю фінансових ресурсів. Окремі тактичні заходи держави не приносять належних результатів у зв'язку з небажанням влади знайти відповідні джерела фінансування даних галузей, використовуючи надбання фінансової науки.

Метою статті є оцінка впливу галузевих особливостей на організацію фінансових ресурсів бюджетних установ сфери соціально-культурних послуг та формування рекомендації стосовно використання цих особливостей у процесі управління доходами і видатками установ даної сфери.

У сучасних умовах господарювання роль сфери соціально-культурних послуг зростає, оскільки вона впливає на ефективність суспільного виробництва через людей, забезпечує підвищення продуктивності суспільної праці, зберігає, підтримує і розвиває працездатність громадян, сприяє усесторонньому розвитку особистості та покращенню добробуту громадян, активно впливає на формування прогресивної структури споживання.

Одночасно ця сфера тісно взаємозв'язана з матеріальним виробництвом. Послуги працівників даної сфери використовуються у процесі особистого споживання працівників матеріального виробництва, внаслідок чого створюються об'єктивні передумови для поновлення відтворювального процесу. Поряд з цим у сфері соціально-культурних послуг використовуються матеріальні блага, створені у матеріальному виробництві. Все це обумовлює наявність та особливості економічних відносин цієї сфери, які проявляються, з одного боку, як відносини, пов'язані з доведенням матеріальних благ до кінцевого споживача, а з іншого – як відносини з приводу створення певних послуг. Останні характеризують активну роль працівників даної сфери, оскільки процес створення послуг є одночасно процесом споживання матеріальних благ.

Економічні, функціональні та галузеві особливості установ сфери соціально-культурних послуг впливають на організацію, формування і використання їхніх фінансових ресурсів. Ефективне управління фінансовими ресурсами можливе за умов пізнання цих особливостей, їхнього врахування у процесі розробки та прийняття фінансових рішень. У цілому дані особливості базуються на суспільному розподілі праці, специфіці економічних відносин, дії об'єктивних економічних законів та закономірностей розвитку суспільства, тенденціях розвитку окремих галузей.

По-перше, установи сфери соціально-культурних послуг відрізняються від підприємств матеріального виробництва своїм функціональним призначенням. Тут має місце не обмін речей між людиною і природою з метою пристосування для задоволення людських потреб, а вплив на особистість і соціальні умови її існування. Послуги, які надаються установами цієї сфери виступають, з одного боку, як праця в якості дії, а з іншого – як результат трудової діяльності у вигляді корисного ефекту праці. Ці послуги не отримують предметної форми і не нагромаджуються у вигляді речового чи матеріального багатства. Вони не мають вартості, оскільки у них відсутня матеріальна субстанція для її створення. Тільки в окремих випадках деякі послуги можуть набувати вартісної форми і бути предметом купівлі-продажу.

Таким чином, якщо результатом роботи підприємства буде виробництво продукції, котра підлягає реалізації з метою отримання виручки та прибутку, то результатом роботи установ сфери соціально-культурних послуг – надання послуг, які, з одного боку, потребують затрат фінансових ресурсів, а з іншого – не мають за мету отримання ні виручки, ні прибутку, оскільки спрямовані на задоволення соціально-культурних потреб членів суспільства. Отже діяльність підприємств матеріального виробництва спрямована у кінцевому результаті на збільшення обсягів ВВП, то діяльність установ сфери соціально-культурних послуг – на його споживання. Відповідно до цього мають місце особливості у формуванні і використанні фінансових ресурсів, які відповідають функціональному призначенню суб'єктів фінансових відносин даних сфер суспільства.

По-друге, джерела фінансування установ сфери соціально-культурних послуг знаходяться за її межами. Найважливішим джерелом фінансових ресурсів підприємств матеріального виробництва є їхні доходи, основну частку серед яких займає виручка від реалізації продукції та надання послуг. За рахунок виручки покриваються затрати на виробництво і реалізацію продукції, формується прибуток, який розподіляється на фонди цільового призначення. Отримання виручки є завершальною стадією кругообороту коштів підприємства, у результаті розподілу якої відновлюється авансована частка оборотних фондів, формується фонд оплати праці та інші грошові фонди. Одночасно грошові фонди підприємств є джерелом сплати податків до бюджету, повернення кредитів та відсотків банком тощо. Отже фінансові ресурси матеріального виробництва формуються за рахунок внутрішніх джерел. Тільки в окремих випадках частина ресурсів підприємств може надходити з бюджету, однак частка бюджетних джерел у їхній структурі є мізерною.

На відміну від матеріального виробництва фінансові ресурси установ сфери соціально-культурних послуг у зв'язку з особливим функціональним призначенням не можуть формуватися

за рахунок власних джерел, оскільки вони відсутні. Основним джерелом утримання даної сфери є ВВП, створений суб'єктами господарювання матеріального виробництва. За допомогою бюджету держава перерозподіляє ВВП на користь суб'єктів фінансових відносин цієї сфери. Тому обсяги фінансових ресурсів установ освіти, культури, охорони здоров'я залежать від фінансових можливостей суспільства, величини ВВП.

Зважаючи на те, що основним джерелом фінансових ресурсів цих господарюючих суб'єктів є бюджетні кошти, такі установи називають бюджетними.

По-третє, основні фонди суб'єктів господарювання сфери соціально-культурних послуг мають невиробничий характер і тільки зовнішню подібність із засобами праці у матеріальному виробництві. В економічному відношенні вони є предметами споживання тривалого використання, не переносять свою вартість на створений продукт, їхня вартість зникає у міру споживання.

Віднесення невиробничих фондів до предметів невиробничого споживання є методологічно важливим принципом організації їхнього відтворення. Оскільки невиробничі фонди є предметами споживання, мають місце особливості їхнього відтворення, планування і фінансування капітальних вкладень. Невиробничі фонди не створюють належної економічної бази для свого відтворення і не переносять вартості на створений з їхньою допомогою нематеріальний продукт. З втратою споживчих властивостей дані фонди втрачають в економічному відношенні їхню вартість. Звідси єдиним джерелом простого і розширеного відтворення є та частина ВВП, яку суспільство за допомогою бюджету держави виділяє для невиробничого споживання.

У процесі надання послуг має місце взаємодія матеріальних і трудових ресурсів, хоча межі цієї взаємодії є дуже розмаїтими. З одного боку, невиробничі фонди є важливим фактором підвищення якості послуг. З іншого – застосування окремих інструментів, механізмів є необхідною умовою виробництва багатьох видів послуг. В окремих випадках матеріальні засоби можуть приводити до заміни робочої сили і скороченню трудових затрат на одиницю послуг.

По-четверте, в установах сфери соціально-культурних послуг відсутні оборотні кошти. Ресурси, вкладені у товарно-матеріальні цінності, не авансуються, не здійснюють кругообороту, не переносять свою вартість на заново створений продукт, а витрачаються. Тому оборотні фонди та фонди обігу у даних суб'єктів господарювання не формуються.

По-п'яте, моменти процесу праці мають відмінні риси порівняно з матеріальним виробництвом. Так, праця трудівників установ сфери соціально-культурних послуг є індивідуалізованою, відрізняється високим інтелектуальним змістом, внаслідок чого характеризується великою часткою працівників високої кваліфікації. Кінцеві результати праці реалізуються як властивості особистості або риси суспільного життя. У цілому праця безпосередньо забезпечує лише передумови, умови досягнення кінцевих результатів, які набувають форму речей, необхідних для створення тої чи іншої вартості. Однак найчастіше ці результати набувають форм корисного ефекту, тобто прямої дії на особистість чи суспільство.

Кількісно і якісно корисний ефект відрізняється від затрат праці і характеризується не як річ, а як процес. Розмежування затрат праці і її корисного ефекту, а також безпосередніх і кінцевих результатів має велике значення для фінансів сфери соціально-культурних послуг. Перше означає, що у всіх галузях цієї сфери правомірно і необхідно домагатися підвищення ефективності, тобто збільшення не тільки кінцевих, а й безпосередніх результатів в розрахунку на одиницю затрат. Друге дозволяє встановити, що, досягаючи високих кінцевих результатів, доцільно враховувати всю сукупність чинників, орієнтуватися на досягнення у першу чергу високих безпосередніх результатів праці.

Крім цього, праця у сфері соціально-культурних послуг у меншій мірі підлягає механізації та автоматизації, у зв'язку з чим є більш трудомісткою. Збільшення обсягу послуг та покращення їхньої якості забезпечуються, у першу чергу, за рахунок збільшення чисельності трудових ресурсів, застосування прогресивних методів організації праці та управління.

Всі ці особливості впливають на формування фонду оплати праці та використання фінансових ресурсів на основну і додаткову заробітну плату працівників.

По-шосте, існують істотні особливості в організації заробітної плати. Джерелом формування фонду заробітної плати в установах сфери соціально-культурних послуг знаходяться за межами цієї сфери. Так, якщо на підприємствах матеріального виробництва фонд заробітної плати

утворюється за рахунок виручки від реалізації продукції, то джерелом зарплати працівників установ сфери соціально-культурних послуг є ВВП, сформований у сфері матеріального виробництва і спрямований на утримання відповідних суб'єктів фінансових відносин за допомогою бюджету держави. Оскільки у даній сфері мають місце значні складнощі кількісної оцінки праці і її нормування, тут широко застосовуються такі показники, які характеризують не корисний ефект трудової діяльності, а потенційні можливості працівників у досягненні певного корисного ефекту, зокрема, категорії установ, посад, рівень освіти, тривалість стажу роботи, тощо. У цілому величина заробітної плати встановлюється з урахуванням рівня оплати праці в галузях матеріального виробництва.

Основними об'єктами економічної оцінки є безпосередні результати праці. З одного боку, кінцеві результати, які реалізуються у властивостях особистості і суспільних відносинах, оцінювати дуже складно. З іншого – конкретні програми, плани, економічні нормативи і стимули орієнтовані, як правило, на досягнення установами певних безпосередніх результатів, які потребують якісної оцінки.

Найпростіший спосіб якісної оцінки кінцевих результатів праці у бюджетних установах базується на використанні натуральних вимірників, які безпосередньо характеризують корисний ефект праці. Побудова таких показників передбачає врахування кількості однорідних результатів діяльності. При цьому важливо розрізнити натуральні вимірники корисного ефекту, тобто результатів праці з вимірниками самої праці, тобто виконаної роботи.

Саме натуральні вимірники є простими і доступними, зручними у застосуванні, однак їм властиві певні недоліки. По-перше, сформовані з їхньою допомогою показники не дають соціально-економічної оцінки результатів праці, оскільки враховують тільки їхній зміст, а не суспільну форму. По-друге, натуральні показники можуть бути неспівставними між собою, і по-третє, вони не дозволяють будувати зведені, агреговані оцінки результатів праці. Тому для вирішення цих проблем часто використовують умовно-натуральні показники, за допомогою яких можна дати сукупну оцінку однотипних, але різних за якістю, а також різнорідних, але подібних за призначенням, хоча б частково взаємозамінних послуг.

Найбільш універсальними є грошові вимірники результатів праці, однак у бюджетних установах їхнє використання є обмеженим. Показники, побудовані за їхньою допомогою, відображають не тільки конкретний зміст того чи іншого результату, а й його суспільну оцінку.

По-сьоме, у бюджетних установах відсутня виручка від реалізації продукції як основне джерело формування фінансових ресурсів. Оскільки дані установи не виробляють конкретних видів продукції і ВВП у цілому, вони не можуть отримувати виручки, яка б містила раніше уречевлену і заново створену вартість. Джерела фінансових ресурсів цих установ знаходяться у сфері матеріального виробництва, де виробляється ВВП.

Найважливішим та безпосереднім джерелом ресурсів даної сфери є кошти державного та місцевих бюджетів. У тому випадку, якщо бюджетні установи виконують платні послуги, виручка від їхнього надання повністю зараховується на утримання даних суб'єктів відносин як бюджетне фінансування.

По-восьме, зважаючи на відсутність виготовленої та реалізованої продукції, для бюджетних установ не притаманне таке поняття, як собівартість продукції і послуг. Затрати цих установ списуються на їхні видатки за рахунок загального або спеціального фонду бюджету.

По-дев'яте, в установах сфери соціально-культурних послуг, що утримуються за рахунок бюджетних коштів, відсутнє поняття прибутку. Категорія прибутку притаманна сфері матеріального виробництва, де виробляється ВВП. Оскільки у бюджетних установах не створюється додаткова вартість, про прибуток як категоріальне поняття товарного виробництва не може бути і мови.

По-десяте, оскільки бюджетні установи є неприбутковими суб'єктами господарювання, вони не підлягають оподаткуванню. Взаємовідносини цих установ з бюджетом базуються на специфічних засадах і пов'язані, у першу чергу, не зі сплатою податків, а отриманням коштів з бюджетів різних рівнів у якості фінансування для здійснення поточної діяльності.

По-одинадцять, установи сфери соціально-культурних послуг у зв'язку з особливостями господарської діяльності можуть фінансуватися трьома методами: кошторисним, страховим і

госпрозрахунковим. Кошторисне фінансування при цьому є основним і використовується на державному, регіональному та місцевому рівнях за рахунок всіх ланок бюджетної системи. При цьому основним фінансовим планом даних установ є кошторис, завдяки якому і називається метод фінансування – кошторисним. Страховий метод у даний час застосовується в обмеженому варіанті. У майбутньому сфера його використання значно розшириться за умови запровадження страхової медицини. Госпрозрахунковий метод полягає у покритті затрат установ власними надходженнями без отримання прибутку. Оскільки дія товарно-грошових відносин у соціально-культурній сфері обмежена, госпрозрахунок може застосовуватися тільки частково і, як свідчить практика, доповнюватися кошторисним фінансуванням.

По-дванадцяте, у зв'язку з необхідністю забезпечення широкого доступу населення до послуг соціально-культурної сфери, її установи характеризуються великою територіальною розосередженістю. Значна кількість установ є, як правило, не великими, існують труднощі в концентрації послуг у зв'язку з їх великою різновидністю та індивідуалізацією. Територіальне розміщення цих установ залежить від демографічних факторів, територіальної організації виробничої інфраструктури, історичних, географічних, природно-кліматичних та інших чинників. Реалізація територіального підходу до розвитку сфери соціально-культурних послуг вимагає реалізації принципу комплексності в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також збалансованості господарського і соціально-культурного будівництва.

По-тринадцяте, існують особливості ціноутворення, оскільки суспільно необхідні затрати на створення послуг не відображаються у вартості, а ціна часто набуває самостійної форми існування. Завдяки цьому ціни виконують не притаманні ринковій економіці функції, а можуть використовуватися для регулювання чи обліку суспільних затрат на надання послуги. У цілому витрати на створення послуг у соціально-культурній сфері формуються під впливом затрат у сфері матеріального виробництва й умов споживання послуг. Одним з вирішальних чинників ціноутворення є врахування корисного ефекту споживчих якостей послуг і їх соціальної значимості.

Оскільки в установах сфери соціально-культурних послуг вартість не створюється, суспільно необхідні затрати не формуються, грошова оцінка соціально-культурних благ можлива або на умовах індивідуальних затрат, або на основі ціни реалізації, що формується під впливом попиту і пропозиції. Отже, грошова оцінка послуг може виражати, з одного боку, грошовий еквівалент затрат праці на їхнє надання, а з іншого – величину вартості, яка поступає у соціально-культурну сферу у процесі реалізації послуг.

У цілому ціна, як грошова форма послуги, набуває відносно самостійного існування. За допомогою диференціації цін на послуги можуть забезпечуватися економічні переваги у функціонуванні бюджетних установ, що надають платні послуги, а також рівні умови споживання послуг. Можна виділити такі особливості ціноутворення в установах сфери соціально-культурних послуг:

- при встановленні цін на послуги перевага надається не принципу встановлення рівності умов виробництва послуг на основі суспільно необхідних затрат, а принципу однакової оплати за послуги, що мають однаково корисний ефект;
- у процесі регулювання цін враховується соціальна значимість послуг;
- тісна залежність ціни від якісних характеристик послуг та умов їхнього споживання;
- необхідність здійснення контролю за ціноутворенням на послуги бюджетних установ.

По-чотирнадцяте, у практиці керівництва галузями сфери соціально-культурних послуг і визначення ефективності їх роботи першочергове значення мають соціальні фактори. Тут набагато сильніший взаємозв'язок господарської діяльності з соціальними процесами, а соціальний ефект, соціальні показники ставляться на перший план по відношенню до господарських результатів. Тому економія фінансових ресурсів за рахунок зниження якості послуг вважається недоцільною і недопустимою.

У цілому народногосподарський ефект розвитку сфери соціально-культурних послуг включає безпосередній та непрямий ефект. Перший відображає кількість і якість послуг, а другий – кількість і якість матеріальних благ, додатково вироблених за рахунок посилення впливу цієї сфери на виробництво.

Для установ сфери соціально-культурних послуг важливе значення має збалансування економічної і соціальної ефективності. Соціальний ефект відображається у якостях особистості, характерних рисах суспільного життя, що змінюється під впливом діяльності працівників цієї сфери. Економічний ефект знаходить своє відображення у послугах даної сфери, додатково вироблених матеріальних благах, економії ресурсів, скороченні витрат.

Показники ефективності формуються на основі загальних принципів, вироблених економічною теорією і практикою. На їхній основі можна виміряти ефективність використання праці, основних фондів, матеріальних і фінансових затрат на одиницю досягнутого ефекту. У системі показників особливе місце займають показники, які характеризують сумарні затрати на одиницю ефекту (вартість одиниці контингенту чи послуг). На ці показники впливають об'єктивні та суб'єктивні чинники, які необхідно враховувати при розрахунках фінансових норм і нормативів.

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

1. Організація фінансових ресурсів бюджетних установ сфери соціально-культурних послуг пов'язана з галузевими особливостями, до яких відносяться: функціональне призначення; походження джерел фінансування; невиробничий характер основних фондів; відсутність оборотних коштів; особливості організації праці та її результативності; специфіка оплати праці та формування фонду заробітної плати; відсутність виручки від реалізації продукції, собівартості продукції та прибутку; звільнення від оподаткування та специфічний характер взаємовідносин з бюджетом; наявність трьох методів фінансування: кошторисного, страхового і госпрозрахункового; велика територіальна розосередженість; особливості ціноутворення; галузева специфіка оцінки ефективності роботи.

2. Оскільки найважливішим джерелом фінансових ресурсів бюджетних установ є кошти загального і спеціального фонду бюджету, нарощення ресурсного потенціалу даних установ можливе за рахунок пошуку резервів зростання обсягів спеціального фонду, а саме власних надходжень, у першу чергу доходів від надання платних послуг.

3. Зважаючи на особливу роль та значення установ сфери соціально-культурних послуг у суспільстві з боку держави, на нашу думку, доцільно переглянути фінансові норми та нормативи забезпечення цих установ з метою виділення їм належних обсягів фінансових ресурсів, необхідних для повноцінного та якісного виконання своїх функцій і завдань. Саме цей захід дасть можливість значно підвищити соціальну та економічну ефективність даної сфери і сприятиме підвищенню ефективності суспільного виробництва та покращення добробуту громадян України.

Список використаної літератури

1. *Василик О. Д.* Бюджетна система України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
2. *Василик О. Д.* Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василик. – К.: НІОС, 2003. – 416 с.
3. *Загорський В. С.* Управління фінансовими ресурсами закладів охорони здоров'я: монографія / В. С. Загорський, З. М. Лободіна, Г. С. Лопушняк. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. – 276 с.
4. *Кириленко О. П.* Фінанси (Теорія та вітчизняна практика): навчальний посібник / О. П. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2002. – 212 с.
5. *Мельник А. Ф.* Менеджмент державних установ і організацій: навч. посібник / Мельник А. Ф., Васіна А. Ю., Кривокульська Н. М.; за ред. А. Ф. Мельник. – Київ: ВД "Професіонал", 2006. – 464 с.
6. *Павлюк К. В.* Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: Монографія / К. В. Павлюк. – К.: НДФІ, 2006. – 584 с.
7. *Федосов В.* Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія / Федосов В., Опарін В., Львовчкін С.; за наук. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2002. – 387 с.
8. *Юрій С. І.* Бюджетна система України: навчальний посібник; під ред. Юрія С. І. та Бескида Й. М. – К.: НІОС, 2000. – 400 с.

THE INFLUENCE OF INDUSTRY SPECIFICS ON THE ORGANIZATION OF FINANCIAL RESOURCES OF THE BUDGETARY INSTITUTIONS IN THE SOCIAL AND CULTURAL SERVICE SECTOR

V. Demianyshyn

Ternopil national economic university

This study examines the role of the social and cultural service institutions in society, as well as characterizes the impact of industry specifics on the organization of financial resources of the budgetary institutions in the social and cultural service sector. The study formulates problems and some of areas where those industry specifics can be used in the management of the financial resources.

Key words: state budget, budgetary institutions, social and cultural services sector, financial resources, funding.

ВЛИЯНИЕ ОТРАСЛЕВЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ НА ОРГАНИЗАЦИЮ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ БЮДЖЕТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ СФЕРЫ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫХ УСЛУГ

В. Демьянишин

Тернопольский национальный экономический университет

Рассмотрена роль учреждений сферы социально-культурных услуг в обществе. Дана характеристика направлениям влияния отраслевых особенностей на организацию финансовых ресурсов бюджетных учреждений этой сферы. Сформулированы проблемы и отдельные направления использования данных особенностей в управлении финансовыми ресурсами.

Ключевые слова: бюджет государства, бюджетные учреждения, сфера социально-культурных услуг, финансовые ресурсы, финансирование.